

en stoicijns cynisme. Dat profiel maakt van haar een evenwaardige partner van acteur Bert Luppés, die een sterke Woyzeck neerzet; een Woyzeck die in wezen minder waanzinnig is dan zijn tot karikaturen gedegradeerde oversten of dan de door driften geregeerde volksmassa. Het is opvallend hoe zelfverzekerd en vaak vrijpostig Woyzeck zich tegenover zijn oversten gedraagt. Hij spreekt ze onverstoord tegen, pareert met listige dwaasheid hun kritiek, treitert ze (de Tambour-Majoor) of maakt ze belachelijk (de Kapitein gaat met scheerschuim aan beide slapen buiten.) Men ziet hem bijna lieflijk, met grote gestische en mimische expressiviteit, nadenken, zijn complexe werkelijkheidservaring, die alleen maar op het banale waarnemingsvlak - de vulgaire geschiedenis van Maries ontrouw - tekortschiet, aftasten, verwoorden en bevragen. Op de keper beschouwd is deze Woyzeck de meest 'ontwikkelde', geprofileerde persoon in het stuk, ook al straalt hij tegelijkertijd iets archaisch en primitiefs uit: een dreiging tussen geest en vlees, die zich - zoals François Tanguy (Théâtre du Radeau) over zijn *Woyzeck*-interpretatie (deSingel, 1991) zei - als 'explosie van een bewustzijn' manifesteert.

Archaïsch geweld

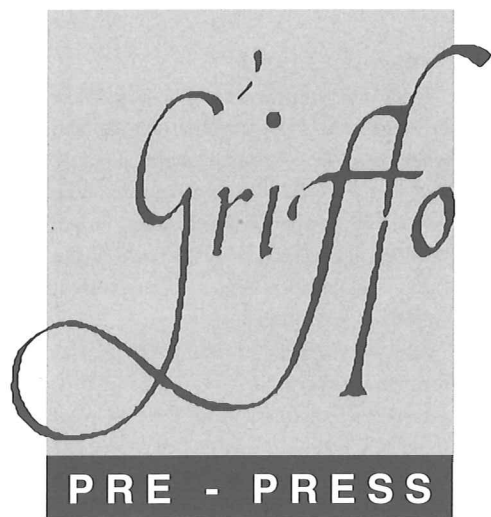
Woyzeck wordt uiteindelijk voortgedreven door het verlangen om de verschrikke-

lijke waarheid tot op de bodem te kennen - een bodem die een afgrond verbergt: een gat in de natuur. Dat gat is voor Woyzeck soms oorverdovend en verblindend, maar eigenlijk vooral dodelijk stil. Wat zich horen laat in de duidelijke cesuren van deze voorstelling, tussen het oorverdovende geketel, is de stilte van een radicale en definitieve leegte. Een stilte die van de wereld een hel maakt, heet en ijskoud tegelijk, want geregeerd door een emotioneel koudvuur, dat alle menselijke verhoudingen aantast. Onverbiddelijk stevent deze Woyzeck af op de ultieme confrontatie met de ervaring van een fundamenteel gemis, die hij in zijn apocalyptische visioenen over het 'einde van de natuur' van in den beginne anticipeert. En voor die ervaring moet ook het weinige dat hij bezit of juist meende te bezitten geofferd worden. Woyzecks private illusie van een tastbaar geluk - Marie - wordt de pijnlijkste toetssteen van zijn scherpe intuïties omtrent de ware 'natuur' der dingen, die hij echter niet ten volle op zijn particuliere situatie had toegepast: daar ligt zijn 'fout'. Maries overspel maakt in Woyzeck het archaische geweld wakker van een tragische held, een echte moderne tragische held, die de grens overschrijdt van het hem (en de anderen) toegemeten speelvlak, om door te dringen in de donkere achterkant, de 'tweede' natuur. Die verbergt echter geen transcendentie maar

slechts het ontbreken van elke zin: een onverschilligheid, die verder en dieper reikt dan het psychologische en sociale niveau.

Woyzeck is tragisch, omdat hij de 'onbuigzame Wet' doet oplichten, die alle idealistische illusies omtrent vrijheid, betekenis, enz. tot niets reduceert. Hij ontregelt het mechanisme, het 'moeten', zonder het te kunnen opheffen. Integendeel: na de moord op Marie - zijn (imaginaire, illusoire) band met de werkelijkheid - overleeft Woyzeck alleen nog maar als ijle castratenstem. Wat hij overhoudt is niets, zoals in het sprookje van de grootmoeder: niets aan deze, aardse kant, niets aan de andere kant van de vermeende transcendentie; de waarheid vernietigt zichzelf. De maan in de laatste scène is niet meer dan een stuk bebloed ijzer. En de zon? 'Waarom blaast God de zon niet uit?' vraagt Woyzeck. De stap naar *Kuschwarda City*, die alle catastrofes overleefd heeft en zich ophoudt temidden van de restanten van een radicaal vernietigde wereld - de nachtmerrie van Woyzeck - is niet groot. Kuschwarda voltooit letterlijk, wat in Woyzecks klacht nog een retorische vraag is: hij schiet de zon neer, 'de rode, de donkere.'

Bart Philipsen

▲
MAGAZINES
FOLDERS
BOEKEN
▲

▲
ZETWERK
ONTWERP
LAY-OUT
▲

SINT PIETERSNIEUWSTRAAT 128 B - 9000 GENT
091 [TEL] 33 33 12 [FAX] 33 31 17 [MODEM] 25 39 88